

Posudek na disertační práci

Daniel Dědovský: Utváření oborové terminologie pro lidový oděv.

Praha, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav etnologie, 2015

Na rozdíl od mnoha přírodních věd, ale také historie či historie umění, je etnologie velice mladý obor, který se začal jako vědní disciplína formovat teprve na konci 19. století. Jeho terminologie byla navíc silně ovlivňována společenskými a politickými okolnostmi, a to někdy latentně a neuvědoměle, ale mnohdy zcela záměrně. Z oblasti hmotné kultury stál lidový oděv jako určitý symbol specifčnosti lidového prostředí v popředí zájmu prvních sběratelů, nadšenců i amatérských badatelů. Jejich náhled na jevy lidové kultury však silně podléhal romantickým postojům, což ovlivňovalo nejen jejich hodnocení, ale mělo dopad i na terminologii. Teprve generace akademicky erudovaných vědců od druhé třetiny 20. století začaly vnášet do etnologie systematiku srovnatelnou s jinými obory.

Z výše uvedených důvodů je téma disertační práce Daniela Dědovského, věnované utváření oborové terminologie pro lidový oděv, nanejvýš potřebné a v této obsáhlé podobě zcela novátorské. Text práce na více než sto stranách (s dalšími třemi studiemi a soupisem literatury) však přesahuje stanovené zaměření, neboť je ve skutečnosti široce pojatým výkladem vývoje nejdříve prostého zájmu a posléze bádání o lidovém oděvu od přelomu 18. a 19. století až po současnost, a mnohdy supluje dějiny oboru obecně, minimálně v okruhu tzv. lidového umění. Tento přístup vyžadoval především obsáhnutí obrovského kvanta literatury, z níž je v textu použito nemálo citací. A nejde jen o české, případně slovenské zdroje, ale o zasazení do mezinárodního kontextu. Doktorand zcela správně zahrnul též německé práce, na nichž prokazuje, nakolik silný vliv měla německá etnologie na české prostředí, podobně jako v meziválečném období polská věda. Působení ruské či spíše sovětské etnografie po druhé světové válce bylo více ideologickou, uměle nadiktovanou záležitostí, než přirozenou orientací českých autorů. Přístup k bádání o lidovém oděvu je vysvětlován na základě jednotlivých směrů, metod a škol, což přispívá k pochopení některých souvislostí a vůbec postavení studia lidového oděvu v rámci celého oboru.

Doktorand přistupoval k tématu chronologicky a zjevně usiloval o co největší úplnost v zachycení literatury. I když se na několika místech vyjadřuje k některým sdělením, postrádá text větší kritičnost, popř. explicitně vyjádřené hodnocení, které by hierarchizovalo relevantnost autorů a tezí. Například značný prostor je věnován názorům Naděždy Melnikové-Papouškové a Blaženy Šotkové, což těžko snese srovnání s pracemi Drahomíry

Stránské, nezasvěcený čtenář si pak musí vytvořit vlastní závěr. Ve snaze o poctivou důkladnost doloženou četnými citacemi se pak text rozmělnuje a utápí v zahlcennosti a nepřehlednosti. Také v překvapivě stručném závěru by se dalo očekávat shrnutí s vlastním návrhem na terminologii a její používání.

Z disertační práce vyplývá, že doktorand je obeznámen více s českým než moravským prostředím a především s poměry v severních Čechách. To se projevuje např. v popisu situace ve svérázu v poválečném období (s. 94), která byla v živých moravských regionech, především na Moravském Slovensku odlišná, a proto ji nelze generalizovat. Také při pořizování krojů pro pódiová vystoupení (s. 101) hráli na Moravě a ve Slezsku roli odborných poradců/arbitrů mnohem více místní (často amatérští) sběratelé a badatelé, jako např. Jiřina Králová pro opavské Slezsko a Těšínsko, mnohdy to však byly jen - z dnešního pohledu již anonymní - aktivní nositelky kroje, popř. švadleny a vyšivačky. Též je nutno důsledně odlišovat svéráz, popř. výtvarný folklorismus a tzv. druhou existenci kroje (s. 25), která by si možná zasloužila samostatný výklad a vysvětlení. K problematice lidové tvořivosti a její terminologii se vyjádřil Richard Jeřábek a začlenil ji do systematiky lidové výtvarné kultury (dostupné ve stejnojmenné publikaci).

Tři připojené studie k vybraným oděvním součástkám (čamara, šuba, halena) jsou spíše souhrnem výskytu těchto svrchních součástek s jazykovědným výkladem. K jejich přesvědčivosti však chybí více ikonografických dokladů a analýzy stříhové konstrukce (i s využitím nedávno vydané práce Martina Šimši o krejčovských knihách), díky nimž by bylo možno zřetelněji a přesvědčivěji prokázat, nakolik oděvní součástky stejného názvu byly stříhově totožné a nakolik jde jen o shodu v pojmenování.

K formální stránce textu nutno podotknout, že prokazuje vysokou úroveň stylistickou, s naprosto ojedinělými chybami. Poněkud překvapivý je způsob citací časopiseckých článků a nevyužívání zkratk u opakovaných citací. Několik obrazových vsuvek působí téměř náhodným dojmem a v tomto zastoupení jsou nadbytečné.

Disertační práce Daniela Dědovského je dílem zralého autora, který prokázal schopnost vědecké práce, text by si zasloužil prostřednictvím zveřejnění širší dostupnost, mohl by přispět zvláště studentům k orientaci v problematice lidového oděvu. Práci jednoznačně doporučuji k obhajobě.

Vzkaz autorovi:

Připomínky ke svým pracím jsem nevčlenila do posudku, posílám je jen pro informaci přímo Vám.

Problematické je použití posudku k diplomové práci jako relevantního zdroje. Byla to diplomka z dějin umění, tudíž, když jsem použila výraz, že název Zíbrtovy (a Winterovy) práce Dějiny kroje je **zavádějící**, tak to bylo určeno kunsthistorikům, aby to nevztahovali k „lidovému oděvu“. Za to Vám asi unikl můj úvodní článek k monotematickému číslu Národopisné revue v roce 2001, který se přímo zabýval terminologií (typy, druhy a funkcemi) lidového oděvu.

K poznámce (s. 60) o autorství článku otce nebo syna Svobodových v publikaci o ikonografii kroje: údaj je v textu Martina Šimši, ne mém, což je patrné z obsahu. Navíc Martin Šimša vyjádřil své přesvědčení na základě analýzy textu, samozřejmě je to neprůkazné.

A.K.